

Mindre Meddelelser.

Brev fra Omsk af 12te Februar (Udtog) . . . Foruden de forskjellige Expeditioner til Nord-Sibirien, hvori Russerne kappes med Udlænderne, er der iafvigte Sommer afgaaet to russiske Expeditioner til Kina for at undersøge den nordvestlige Del af Mongoliet og Tibet. Potánin, født Sibirianer og Forfatter af flere vigtige Afhandlinger over dette, hidtil saa lidet kjendte Land, ledsages af sin Hustru, to Videnskabsmænd og to andre rejsende i Egenskab af Jægere. Denne Expedition har i Forhold til Rejsens Varighed, to Aar, temmelig smaa Midler, nemlig 10,000 Rubler. Den anden Expedition, under Anførsel af Oberst Prsjevalskii, der er bekjendt for sine Rejser og Skildringer af det nordøstlige Mongoli, kan ikke klages i denne Henseende; thi foruden en Sum af 25,000 Rubler i Penge, fører denne Expedition en umaadelig Bagage med sig.

Efter Oberst Zosnofski's toaarige Rejse i Kina er der blevet aabnet en ny Handelsforbindelse imellem Kina og Rusland med Saisan-Gutsjen som Udgangspunkter. Denne Vej har allerede vist sin Nytte ved de storartede Korntransporter, som russiske Kjøbmænd have ført til den kinesiske Hær ved Gutsjen. Flere mindre Karavaner ere vel blevne plyndrede af Djunganerne; men Hovedtransporterne ere dog komne i god Behold, ligesom Betalingen derfor i rent Sølv. Imidlertid vil denne Handelsrute ikke kunne naa sin fulde Vigtighed, saa længe Kineserne ikke have faaet Bugt med de oprørske Djunganer. Dertil er der dog endnu lange Udsigter, naar man skal dømme efter den ynkelige Forfatning, hvori den kinesiske Hær befinder sig, da den efter rejsende Kjøbmænds Udsagn ligner en Skare Tiggere. Landstrækningerne, i hvilke Krigen nu har hærjet i over tre Aar, ere halvt ødelagte. Saasomt disse Forhold blive ændrede, vil den nye Vej komme til sin Ret, og den gamle, vel kjendte Vej over Kjækta vil da træde i Baggrunden.

Efter Planen skal Potánins Expedition under sin Udrejse søge Lejlighed til at blive kjendt med Landets Frembringelser og Handel med Kina, imedens den paa Tilbagereisen skal gjøre sig bekjendt med de russiske Varelager og i det hele med de Fremskridt, som den russiske Handel har gjort i disse Egne. Landet, som Expeditionen gennemrejses, kan forhaabentlig faa Betydning for Handelen som Transitvej for Kinas Fabrikater. I videnskabelig Henseende fortjene de ethnografiske Undersøgelser særlig Opmærksomhed. Paa den Strækning, som Expeditionen skal gennemrejse, vil den faa at gjøre med fire Folkestammer, nemlig den mongolske, den kalmukiske, den urjunkaiske og den kirgiske. Foruden at skaffe sig et almindeligt Kjendskab til disse Folk, har Potánin sat sig to Opgaver, nemlig at undersøge det Afhængighedsforhold til Opholdstedet, som Landet medfører for Beboerne, og at efterspore de Indflydelser, som Mellemasiens Nomadefolk nu ere underkastede. Den sidste Opgave er især af Vigtighed, da dens Løsning vil kunne kaste et nyt Lys over Spørgsmaalet om de derværende Folkeslags gjensidige Indflydelse paa hverandre.

I Efteraaret modtog vi for Resten fra den kinesiske By Julta, hvortil Potánin var kommen, den lidet glædelige Efterretning, at han var bleven fængslet der. Efter Expeditionens Komme til den nævnte By ønskede dens Medlemmer at fremstille sig for den kinesiske Guvernør; den kinesiske Øvrighed erklærede imidlertid, at Guvernøren ikke boede i selve Byen, men i et Kloster, nogle Verster derfra. De rejsende drog da ud til Klosteret; men ved Indgangen dertil bleve de omringede af en oprørsk Kineserhøvel, som overste dem med Stene, der ramte to af de rejsende temmelig alvorlig. Den kinesiske Øvrighed kom nu til Syn og fængslede alle de Medlemmer af Expeditionen, som vare komne til Klosteret. Der begyndte en Undersøgelse af Sagen, hvorved Kineserne dog først næste Dag fandt det muligt at løslade de rejsende af deres Arrest; ved denne Lejlighed blev det disse kundgjort, at saa fremt de fulgte denne Retning længer ind i Landet, vilde de kinesiske Øvrigheder ikke svare for deres Sikkerhed. — De kinesiske Øvrigheder have

ogsaa befalet et strængt Tilsyn med Prsjevalskii's Expedition.

Man véd jo nok, at Kineserne fra gammel Tid ere ilde-sindede imod enhver Nyhed; men den Tid nærmer sig, da det udstrakte Kina bliver aabnet for den evropæiske Civilisation, og dette vil rimeligvis ikke ske, saaledes som Evropæerne tidligere have tænkt, nemlig ad Sø-, men derimod ad Landvejen. Der foreligger nu to Projekter til Jærnevejlinjer fra Rusland og ind igjennem Kina. Det ene af disse gaar over Omsk, Tomsk, Krasnojarsk og Irkutsk til den mongolske Grænse med en brat Omdrejning imod Syd til Peking, og det andet gaar igjennem den gule og den blaa Flods frugtbare Sletter til Byerne Hankov og Sjanghaj. Hvor vigtige disse Veje ville blive for Rusland, kan ses af følgende Talstørrelser: i Aaret 1850 blev der fra Rusland til Kina befordret 280 Mill. Pd. Manufakturvarer, imedens der fra Kina til Rusland sendtes 13 Mill. Pd. The. Siden de kinesiske Havne bleve aabnede, har denne Omsætning dog aftaget en Del, da det er meget billigere at sende Theen til Søs end til Lands over Kjækta. At et af disse Projekter vil blive realiseret, kan ikke være nogen Tvivl underkastet; thi den russiske Regering følger med Ihærdighed det Maal, som den én Gang har sat sig, og den Vinding, som følger med et saadant Jærnevejsanlæg, er saa stor, at den ikke kan skattes for højt. En sibirisk Jærnevej, der gaar ind i Asiens Midte, giver Forret paa hele den mellemasiatiske og den kinesiske Handel. Heri ligger ogsaa Grunden til, at den engelske Presse stiller sig saa fjendlig over for disse Jærnevejsprojekter; men jo stærkere disse Angreb ere, des større Opfordring er der til, at man, saa snart som mulig, skrider til at udføre et saadant Vejanlæg. Em. Hansen.

En Tur paa Jærnevejen over Panamatangen*). Ved Solopgang stod Damperen „Colon“ ind imod Land efter de tre Dages Rejse fra St. Thomas. I Følge Bestikket havde vi Land i Nærheden, men tætte Taager mindskede Synskredsen, og der blev navigeret med stor Varsomhed. Et Kanonskud affyredes, og samtidig med et Drøn fra et amerikansk Vagtskib i det fjerne, bragte Vinden os en ejendommeligt krydret, honningsød Vellugt. Det var blomstrende Mangotræer, der sendte os deres Hilsen mile vidt til Søs. Vi gik da frem ad i Taagen, og snart viste sig utydelige kostformede Masser; det var Palmekronerne, som ragede op over Kyststrækningernes Skove, og som for os uindviæde toge sig ud som store Vagertoppe. Men efterhaanden som Taagerne lettede, saa vi de lave, skovklædte Kyststrækninger og bag dem et noget højere liggende Land. Vagtskibet passeredes, atter et Skud, og vi fortøjede ved en de store Kaier, hvis Lagerhuse og Embedsboliger danne Hoveddelen af Staden Colon eller, som den ogsaa kaldes, *Aspinwall* efter Nordamerikaneren af samme Navn. Et Par Hoteller og Jærnevejsbygninger ere opførte af Mursten, Resten af Byen er simple Træhuse, tækkede med Tagspaan. Brolægning og planmæssig Bebyggelse af Terrænet findes kun for Havnegadens Vedkommende. Paa Hundrede Skridt fra Byen staar man foran et næsten uigjennemtrængeligt Fletværk af Kak-tusser, tornede Akasier, lave Palmer og Lianer. Mange af Planterne have pragtfulde Blomster, store, spraglede Sommerfugle og glimrende Pragtbiller findes i Mængde, og mine unge engelske Rejsefæller gjøre hurtig en rig Høst til den første Gang brugte Botaniserkasse. Imellem Krattet og den fugtige Jord staar, skjunt Solen alt brænder, Taagen endnu og dirrer i Yarmen, og de indfødte, som vi møde, forekomme os, til Trods for deres brune og sorte Lød, at have et sygeligt Udseende. Skjønt jeg var vant til Vestindiens

*) Uagtet der for tolv Aar siden er trykt en, af daværende Lejtnant H. Garde affattet Beskrivelse af en saadan Tur, optage vi ovenstaaende smukke Skildring, der kan tjene som Supplement til Meddelelsen om Kanalvejen i de her omtalte Egne, og som tillige for Læseren oplyser et og andet om Vanskeligheden ved at udføre større Jordarbejder der. Red.

Varme, blev Heden mig dog trykkende, og vi opgave den, alt tidligere lagte Plan at foretage en Fodrejse langs Jærnvejen til Byen Panamá. Senere erfarede vi, at Rejsen af andre Grunde vilde være strandet; Færsel langs Jærnvejen er nemlig forbudt, og anden Vej findes ikke mellem Colon og Panamá, eftersom den tidligere Kørevej for længe siden er voxet til. — Vi løste da Billetter, der rigtignok vare noget kostbare; thi man betaler henvend 100 Kroner for at køre en Afstand, der ikke er længere end 12 Mile, altsaa en Del kortere end fra Kjøbenhavn til Korsør. Banen er anlagt af Nordamerikaneren Aspinwall, der stod i Spidsen for et Aktieselskab; den har kostet 17 Millioner Kroner (Kjøbenhavn—Korsør Banen kostede 13 Millioner), og der er ingen Konkurrent. Yankeerne forstaa at gjøre sig betalte!

Saa gik det af Sted over den smalle Dæmning; paa begge Sider var der Sumpe, hvor Indianerne gik i Vand til højt op paa Livet for med store Knive at aflugge Grøden. Det var kinesiske Sukkerrør, Bambusrør, unge Bananer og smaa Palmer, der bleve kappede bort for at holde Jordsmonnet frit. For første Gang saa jeg her Befolkningen sejle i Kano. Man sætter sig ned i Bunden agter i Baaden, holder svært paa Balancen og ror saa med en dobbelt Aare. Det gik flinkt; men efter Sigende hører der stor Øvelse til, naar man skal undgaa at kænre. De indfødtes Boliger ere kun faa og ligge altid paa en Forhøjning; Gulvet er hævet flere Fod over Jorden, Væggene ere Fletværk af Grene, og kun paa Taget er der anvendt større Flid. Tagene ere meget høje og stejle for let at kunne bortføre Regnen; almindelig ere de tækkede med Palmblade, hvorfor de i Hytternes Nærhed voxende Palmer ere stærkt plyndrede og se meget magre ud. En helt anden Krone smykker den Palme, som har faaet Lov til at voxes ude i Sumpene, og hvis Blade man ej uden Møje kan hente. Vinden rasler med Bladene, og Kronen svajer saa yndefuld hid og did, som om den naadig hilste paa den beundrende rejsende, der farer den forbi. Terrænet bliver mere tørt; man ser Skoven rykke nærmere, og snart kører man ligesom i en Allé, der synes festlig smykket med Guirlander. Ved Jærnvejskanten voxer smaa Palmer og Akasier, over dem skygger Bananen med sine brede, friskgrønne Blade, der her ere større og frodigere, end jeg anden Steds har set, og over disse hæve sig atter Mahognitræer, Mangotræer og utallige fremmede Former, der uagtet deres Højde hist og her overskygges af de statelige Palmekroner, der danne ligesom „en Skov over Skoven“. Imellem dette Mylder af Arter af forskellige Træer slynge sig Lianer med hvide, violette og gule Blomster, og det hele frembyder en uigjennemtrængelig Mur.

I disse yppige Omgivelser stansede Toget, og imedens Lokomotivet fik Vand og Brænde, brugte Passagererne det lille Ophold til at stige ud af Vognene for nærmere at se paa den fremmede Planteverden. Det var morsomt at lægge Mærke til en tysk Herres Overraskelse, da jeg rørte ved en Gren af den følsomme Mimose og derved bragte Planten til at lukke Bladene og sænke Grenene. For hvert Skridt maatte man træde paa slige Buske, og det næsten paadrog mig en smertelig Følelse, at vor Nærværelse gjorde saa megen Forstyrrelse. De gjentagne Forsøg af Tyskeren paa at overbringe en Busk til en i Vognen siddende Dame, for at hun kunde se paa Plantens krampagtige Fornemmelser, mislykkedes, selvfølgelig under almindelig Munterhed. — Atter gik det frem ad; Udsigten aabnede sig af og til ud imod en Flod eller imod dyrkede Højder, hvis skovklædte Skrænter fortønedes sig saa let som bag et blaaligt Slør. Vi passerede flere af de indfødtes Byer, hvis kvindelige Befolkning i deres farvede Skørter og bredskyggede Herrehatte samt med en Blomst i Haaret toge sig godt ud, i det de gjengældte vore Hilsener ved at vinke med Haanden paa den for Sydboerne ejendommelige Maade. Børnenes Dragt bestaar kun af en mer eller mindre fuldstændig Skjorte og en Hat; men naar blot endda Hatten forefindes, er Paaklædningen højst respektabel. Paa en Højde tæt ved en af Gjennemskæringerne af Jærnvejen stod en Gruppe Børn i alle Afskygninger fra sort til hvidt, og paa min Forespørgsel fortalte en af Banepersonalet, at det var Levninger af en tysk Arbejderkoloni. Da Banen byg-

gedes, rasede Feberer voldsomt mellem Arbejderne, og til Sidst vilde Amerikanerne ikke mere søge Arbejde der. Man fik da, som Yankee udtrykte sig, et Par Skibsladninger Hesser importerede; men det varede ikke længe, inden de vare døde. Paa det nævnte Sted syntes dog de smaa Haver og nette Hytter at vidne om, at nogen Civilisation endnu fandtes, ligesom ogsaa det blonde Haar og de blaa Øjne under den mægtige Hat maatte have et Ophav.

Næste Stansning indtraf ved en pyntelig, hvidmalet Station, hvor Abildsiner og Bananer fristende hang i en smuk Have; Vinranker snoede sig op langs Muren og med store Druer, som om de ret vilde sætte vor Ærlighed paa Prøve. Medens vi ventede paa et krydsende Tog, handlede man ivrig om Blomster og Frugt, som Indianerne faldede. En gammel, graahovedet Neger, der solgte Cigarer, fortalte, at han havde arbejdet paa Banen, og da Evroperne (Hesserne) vare døde, havde man importeret Kinesere i Masse. Man tændte Baal for at rense Luften, man undgik at arbejde i den varmeste Tid, og dog døde Arbejderne i hobe Tal; for hver Svælle paa Vejstrækningen er et Liv gaaet tabt ved den frygtelig ondartede „Panamáfeber“. Under Bygningen af den nærliggende Jærnbro over Chagresfloden havde han selv mistet et Led af en Finger, men det regnede han for intet; derimod vilde han nødig dø af Feberer, kastes i Floden og saa ædes af Alligatorerne. Under den gamles Formaninger om ikke at drikke for meget Vand eller Brandy og frem for alt ikke at være bange for at blive angrebet af Feberer, bøde vi hurtig Farvel og raslede snart bort over Jærnbroen. Atter gik det ind i Skovene imellem Højder ligesom Himmelbjærgtet. Hist og her strøg vi forbi en Klippevæg, saa gik det atter over Sumpe og igjennem Krat. Overalt var der den yppigste Plantevæxt, men kun faa dyrkede Mais- eller Sukkermarker og ingen større Landsbyer. Efterhaanden som vi nærmede os Sydhavet, blev Landet mere dyrket, Landsbyerne større og talrigere, og flere nette Stationer fulgte hurtig paa hverandre. Toget minskede Fart, og da vi svingede ud af en Dal, tilraabte vi nogle unge Indianerkvinder, om vi vare nær Byen Panamá. „Aqui“ (Vand), raabte de smilende og pegede frem ad, og der laa det store Hav med dets Dampere, saa vel som Byen med dens mange Kirker, Klostre og Fæstningsværker; den var visselig i Forfald, men prægtig tog den sig ud i den stille Eftermiddag. De hvide og gule Mure ategnede sig saa skarpt imod det blaa Hav, og det blødtklingende spanske Sprog, de spraglede Klædningsstykker, de malerske Bygninger og Folk af alle Farver og Racer lode mig glemme, at Brolægningen var yderlig slet og Dragerpengene usædvanlig høje. Imedens de fleste rejsende ventede paa Floden for at kunne gaa om Bord i en amerikansk Floddamp, der skulde føre Passagererne ud til nogle smaa Klippeøer, hvor Havdamperne ligge, søgte jeg Logi i en Gjestgivergaard.

Staden Panamá's Befolkning er selvfølgelig stærkt blandet, og de arbejdende Elementer ere for største Delen fremmede. Landboerne ere brune, spinkle Folk med glat, stridt og blaasort Haar. Imod mig vare de meget gjæstfri, thi jeg gik imellem dem foren Franskmand; Nordamerikanerne ynde de ikke, og det er jo ogsaa kun den brutale Del af Yankeerne, som de almindeligvis komme i Samkvem med. En stor Fornøjelse var det for mig om Morgenen at gaa over Torvet. Der var en Pluddren og en Handlen med Frugter, Høns, Fisk, udmærkede Østers, Skildpadder, Søpølser, Havsnegle og kæmpestore Krebsdyr; selv halvdøde Boaslanger faldedes for at steges. Poppegøjer, kunstige Blomster, Klapperslanger i Ølfasker og Tusendben paa en Pind, der drejes op og ned ad, efter som Dyret nærmer sig Haanden, samt Vandkølere af Ler og Panamåhatte ere de indfødtes Handelsvarer. De fleste Hatte tilvirkes nok for Tiden i Tyskland og indføres derefter atter til Amerika. Vil man have sig en ægte Panamåhat, gjør man derfor rettest i at kontrollere Arbejderen under Hattens Tilbliven. Byen selv er kun en Skygge af tidligere Velstand. Mange af Kirkerne ere Ruiner; en bruges til Varelager, i en anden var jeg til Beriderforestilling. Med Undtagelse af et Par aabne Smaakapeller holdes der nu kun Gudstjeneste i den

med glimrende Perlemuslinger tækkede Domkirke og i Santa Anna. Et Nonnekloster er Vagtstue, og i en stor Kirkeruin er Beslagsmedje; Kors og Fløje dingle alle Vegne, saa og med Troen. Og Erkebispem har alifor mange unge Piger i sit Hus til, at hans Ilusstand kan tjene til Efterfølgelse.

Fr. Visby.

Statistiske Meddelelser. I. Man har nylig offentliggjort de endelige Resultater af den i December 1875 foretagne tyske Folketælling, og det tyske Riges samlede Indbyggertal er derefter omtr. 42 $\frac{1}{2}$ Mill. (den officielle Opgivelse er 42,727,260). Deraf falde paa Preussen de tre Femtedele, 25 $\frac{1}{4}$ Mill., paa Resten af Nordtyskland lidt over en Syvendedel, 6,160,000, paa de fire sydtyske Stater 9,300,000 og paa Rigslandet *Elsass-Lothringen* lidt over 1 $\frac{1}{2}$ Mill.

Efter de officielle Opgivelser havde:

Preussen	25,742,404	Baiern	5,022,290
Sachsen	2,760,586	Württemberg	1,881,503
Elsass-Lothringen	1,531,804	Baden	1,507,179
Hessen	881,218	Mecklenburg-Schwerin	533,783
Braunschweig	327,493	Oldenburg	349,314
Sachsen-Weimar	292,933	Sachsen-Meiningen	194,491
Sachsen-Koburg-Gotha	182,599	Sachsen-Altenburg	115,844
Anhalt	213,565	Lippe-Deimold	112,452
Mecklenburg-Strelitz	95,673	Reuss-Gera	92,375
Schwarzburg-Rudolstadt	76,676	Schwarzburg-Sondershausen	67,180
Waldeck	54,743	Reuss-Greiz	46,983
Schaumburg-Lippe	53,133		

Hansestæderne: Hamburg 388,618, Bremen 142,200 og Lübeck 56,912.

Der er saaledes endnu 8 Stater med under 100,000 Indb., deriblandt endog et Storherzogdømme (Mecklenburg-Strelitz) og to med under 50,000. — Naar vi oven for have meddelt Folketallene i Enere i Steden for at afrunde dem, er det ingenlunde, fordi vi tiltro disse Tal en fuldstændig Paalidelighed, — de afrundede Tal ville i Virkeligheden komme Sandheden nærmere, — men fordi det er umuligt for os at skjønne, om man helst skal afrunde op ad eller ned ad, eller hvilken Grad af Unøjagtighed man bør lægge til Grund for en sliq Udregning.

Sammenligner man Tallene med de, der skyldes tidligere Folketællinger, ser man, at Preussen, d. v. s. de i det nuværende preussiske Rige samlede Lande, 1864 havde 23,600,000 Indb. og 1871 24,700,000, altsaa i 11 Aar er steget med lidt over 9 pCt., deraf 4 $\frac{1}{2}$ pCt. i de sidste 4 Aar. Men Tilvæksten er meget ulige i de enkelte Landskaber. Hannovers Indbyggertal er vokset med knap 5 pCt., Hessen-Nassaus (hvortil Frankfurt hører) med lidt over 7 pCt., og det samme gjælder om den samlede Provins Slesvig-Holstein. Af de gamle Provinser har Brandenburg faaet en Tilvæxt af over $\frac{1}{2}$ Mill. eller næsten en Femtedel, men deraf falde de 360,000 alene paa Berlin; i Westfalen og Rhinprovinzen, de to store Fabriklandskaber, har Tilvæksten været omtrent 14 pCt. (*), og i Schlesien 10; inedens Pommern og Preussen, der næsten udelukkende ere henviste til Landbrug, kun have faaet en Forøgelse af henholdsvis 2 og 3 pCt.

Det Land i det tyske Rige, som har faaet den største Folketilvæxt, er Kongeriget *Sachsen*, der i Løbet af de samme 11 Aar er steget fra 2,340,000 til 2,760,000 eller næsten med 18 pCt., deraf 8 i de sidste 4 Aar; men det maa jo ogsaa huskes, at Sachsen er en af Tysklands vigtigste Industririgene. Af de mindre nordtyske Stater kan ikkun Braunschweig opvise en Tilvæxt af omtrent 12, Sachsen-Meiningen, Sachsen-Koburg og Anhalt imellem 10 og 11, Sachsen-Weimar derimod knap 5 og Sachsen-Altenburg knap 3 pCt. I Mecklenburg-Schwerin, Oldenburg og Lippe-Deimold er Tilvæksten forsvindende; Mecklenburg-Strelitz og Waldeck vise endog Tilbagegang, henholdsvis med 3 $\frac{1}{2}$ og 7 $\frac{1}{2}$ pCt. At saa mange af de smaa Stater kun ere vokse saa lidt, har vistnok sin Grund i den Tilstrømning, der har fundet Sted til de større Byer, af hvilke næsten ingen ligger i deres Midte; ogsaa i mange Egne af Preussen falder hele Tilvæksten paa Byerne. Af de sydtyske Stater er Baiern siden 1864 vokset med lidt over 5, Baden med knap 6, Württemberg med lidt under og Hessen med lidt over 8 pCt. Som Hel-

hed er Sydtyskland knap vokset med 6, men Nordtyskland med næsten 10 pCt.

Kongeriget Sachsen er som sagt det tyske Land, der viser størst Fremgang i Folkemængde; men af alle tyske Stater er det dog de to Hansestæder, Hamburg og Bremen, der have haft størst Tilvæxt siden 1864, nemlig med over en Tredjedel (36 pCt.) Men denne stærke Stigning, der næsten udelukkende falder paa selve de to Byer, have de tilfælles med de allerfleste større tyske Stæder, selv de, om hvilke man kunde vente det modsatte, som Følge af de for 10—11 Aar siden indtrufne politiske Ændringer:

	1864	1875	Tilvæxt 54 pCt. *)
Berlin	630,000	970,000	52 —
Breslau	157,000	239,000	58 —
Elberfeld-Barmen	107,000	167,000	55 —
Köln	117,000	185,000	57 —
Magdeburg	91,000	123,000	35 —
Königsberg	95,000	122,000	28 —
Hannover	68,000	107,000	57 —
(med Forstæder)	128,000		
Frankfurt ved Main	78,000	103,000	32 —
(med Forstæder)	130,000		
Danzig	78,000	98,000	26 —
Altona	53,000	81,000	60 —
Düsseldorf	41,000	81,000	98 —
Stettin	65,000	81,000	25 —
Aachen	62,000	80,000	29 —
Krefeld	53,000	63,000	19 —
Halle	46,000	61,000	31 —
Posen	46,000	61,000	33 —
Dortmund	27,000	58,000	115 —
Essen	31,000	55,000	77 —
Kassel	40,000	53,000	32 —
Erfurt	36,000	48,000	33 —
Frankfurt ved Oder	37,000	47,000	27 —
Potsdam	35,000	45,000	29 —
Wiesbaden	27,000	44,000	63 —
Kiel	18,000	37,000	105 —
Dresden	146,000	197,000	35 —
Leipzig	85,000	127,000	50 —
Chemnitz	55,000	78,000	42 —
Braunschweig	45,000	66,000	47 —
Hamburg	187,000	265,000	42 —
Bremen	71,000	102,000	44 —
Lübeck	32,000	45,000	40 —
München	167,000	193,000	16 —
Nürnberg	70,000	91,000	30 —
Augsburg	49,000	57,000	17 —
Würzburg	41,000	45,000	10 —
Stuttgart	69,000	107,000	55 —
Karlsruhe	30,000	43,000	41 —
Mannheim	31,000	46,000	50 —
Darmstadt	28,500	44,000	44 —
Mainz	48,000	58,000	20 —

Man vil af ovenstaaende Liste se, at Düsseldorf, Dortmund og Kiel i de 11 Aar have opnaaet en Fordobling af deres Folkemængde, og at Elberfeld-Barmen, Hannover, Altona og Wiesbaden have haft en Tilvæxt af omtr. tre Femtedele; Berlin, Breslau, Leipzig, Stuttgart, Darmstadt, Mannheim og Braunschweig af Halvdelen, og mange andre Byer af en Tredjedel eller to Femtedele. München er derimod kun vokset med en Sjettedel, ligesom de sydtyske Byer i det hele staa tilbage for de nordtyske i denne Henseende.

Imedens de politiske Ændringer, Tysklands Enhed og Preussens Udvidelse, ikke have øvet nogen Indflydelse paa Folketallet i de egentlige tyske Lande, have de utvivlsomt gjort sig gjældende i begge de tilknyttede Lande, *Elsass-Lothringen* og *Slesvig*. I *Elsass-Lothringen* er Folkemængden stadig aftagen siden 1870; den Gang udregnedes den til 1,597,000 efter Folketællingen 1866, men i Decbr. 1871 var den sunken til 1,550,000 og 1875 yderligere til 1,532,000, d. v. s. der er siden Krigen en Aftagen med over 4 pCt. I Lothringen er den størst, i det første Aar af næsten 5 pCt. (i enkelte Kredse endog 6—8) og senere end videre 2 pCt., med andre Ord: Landet har tabt nogle og tredive Tusende af sine Indbyggere. Men det maa ogsaa huskes, at to Femtedele af Befolkningen her ere virkelige Franskmande, d. v. s. fransktalende. Byen Metz gaar ogsaa stadig tilbage, fra 55,000 i Aaret 1866 til 45,000 ved sidste Tælling, medens Strassburgs Folkemængde er vokset fra 84,000 til 94,000 og Mühlhausen nu har gjenvundet det Tal,

*) En enkelt Kreis i Westfalen, Bochum, havde 1855 kun 64,000 Indb., 1875 205,000.

*) Efter en Opgivelse af Byens statistiske Bureau har Berlin i Februar 1877 naaet op over 1 Mill.